

איך יודעים מה עובד בתוכניות חברתיות בישראל? דוח מצב 2020

מטרת דוח מצב 2020 "איך יודעים מה עובד" הוא ליצור עבור קובעי מדיניות, חוקרים ומנהלי תוכניות תמונת מצב של איכות מחקרי ההערכה בישראל. השאלה בבסיס דוח זה היא האם שדה ההערכה בישראל מספק תובנות לגבי התוצאות של תוכניות חברתיות, ואילו תשתיות הערכה ומדידה יש לבנות על מנת לפתח ידע זה.

כיצד בדקנו את איכות שדה ההערכה בישראל

האם המחקר ניסויי/דמוי ניסויי

האם יודעים להוכיח כי השינוי ברמת המוטבים קשור סיבתית לתוכנית ולא למשתנים אחרים?

רק **8%** ממחקרי ההערכה הם ניסויים/דמוי ניסויים

עיתוי המדידה האחרון

האם בוחנים מה קרה למשתתפי התוכנית לאורך זמן?

רק **14%** ממחקרי ההערכה עקבו אחר תוצאות התוכנית שנה וחצי מסיומה

מספר מחקרי הערכה

באיזה הקף עוקבים אחר תוצאות של תוכניות חברתיות בישראל?

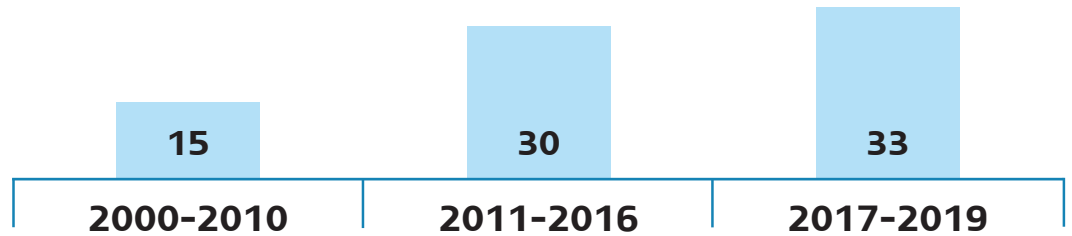

449 מחקרים פורסמו לציבור בין השנים 2000 ל 2019

דוח מצב 2020 מתבסס על "שער להערכה", מאגר מחקרי ההערכה של ישראל מיסודם של נובה, ג'וינט-אלכא וקרנות הביטוח הלאומי. מטרת שער להערכה הינה לקדם מחקרים ניסויים ודמוי ניסויים, העוקבים לאורך זמן אחר תוצאות התוכנית ומאפשרים להבין מה באמת עובד. האתר כולל פילוח של מחקרי ההערכה שנעשו בישראל לצד ידע ומתודולוגיות לציבור החוקרים, קובעי מדיניות ומנהלי תוכניות.

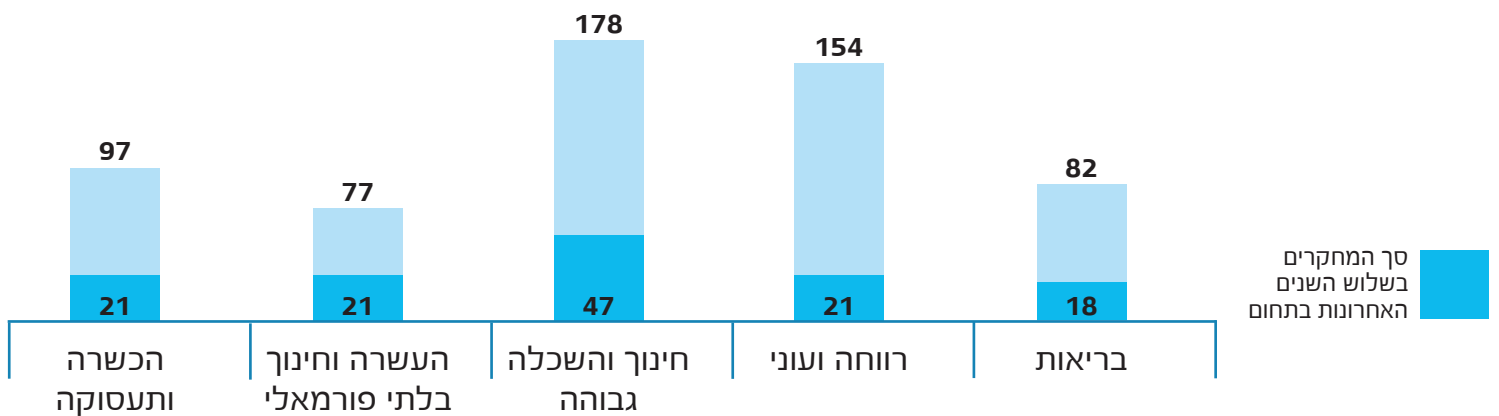
מספר מחקרי הערכה בשנה במוצע*

גידול של כ- 11% במספר מחקרי ההערכה בשלוש השנים האחרונות

*בישראל אין מיפוי של מספר התכניות החברתיות ולכן לא ניתן לדעת את הגידול בשיעור התוכניות להן מחקר הערכה

מספר מחקרי ההערכה לפי תחום תוכנית 2019-2000**

סך המחקרים בשלוש השנים האחרונות בתחום

ברוב התחומים כ- 25% מהמחקרים נעשו בשלוש השנים האחרונות, למעט בתחום רווחה ועוני שם ישנה ירידה יחסית בהיקף המחקרים

**מחקר יכול להיות מסווג תחת מספר תחומים חברתיים. לדוגמא, תוכנית הכשרה לתעסוקה של נשים החיות בעוני תסווג במקביל תחת "הכשרה ותעסוקה" ו"רווחה ועוני"

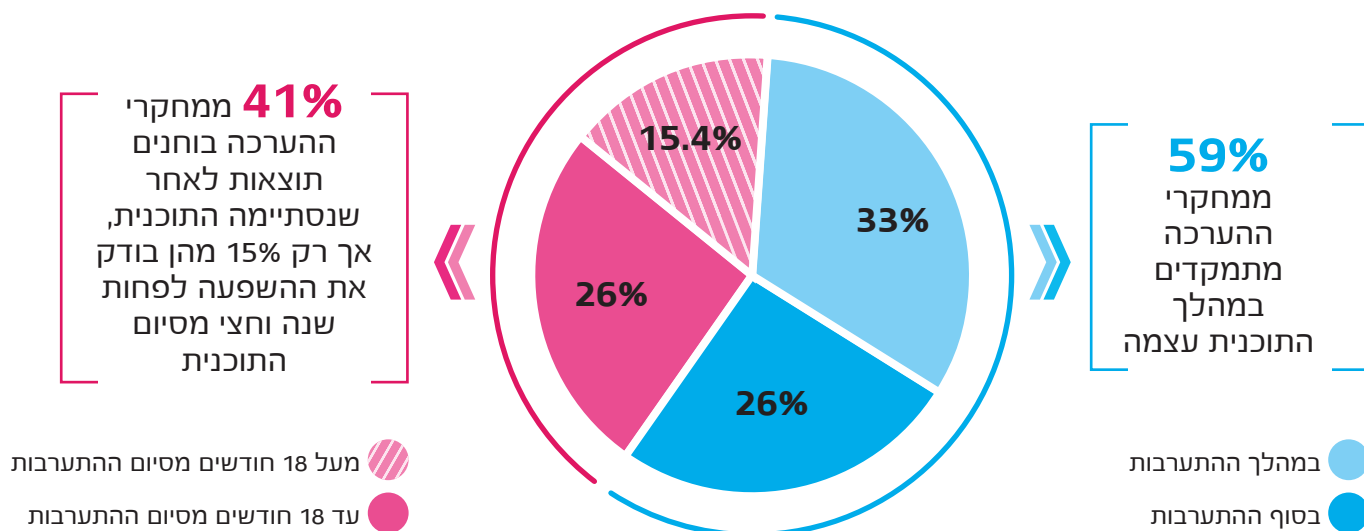
אילו מחקרים אינם נכללים בשער להערכה?

שער להערכה לקח על עצמו כלל פשוט: מחקר הערכה נכלל באם הוא עוסק בעולמות החברתיים ובאם הוא פתוח ומפורסם לציבור. החלטה זו נבעה הן מרצון לעודד גורמי ממשל ופילנתרופיה לחלוק בידע שברשותם והן מהקושי להגיע למחקרים רלוונטים אשר לא פורסמו.

בפועל, מחקרי הערכה אליהם אין גישה פתוחה לציבור שייכים לרוב לשתי קבוצות: אלו שנעשו על ידי עמותות (ללא מעורבות ממשלתית) ואלו שנעשו על ידי חוקרים מהאקדמיה לצרכי מחקר. אנו מאמינים כי מחקרים אשר נעשו על ידי עמותות יורידו עוד את אחוז התוכניות אשר מודדות לאורך זמן ומתבססות על מערך ניסויי/דמוי ניסויי מאחר ולרוב לגופים אלו יש עוד פחות משאבים מלגופי ממשל להשקיע בהערכה. מחקרים אשר נעשו על ידי חוקרים הם לרוב באיכות גבוהה, אך חסם הנגישות אליהם מקשה על השטח ליהנות מהתובנות שנצברות ממחקרים אלו.

בישראל, רוב תוכניות ההערכה ממוקדות בתוכנית עצמה, מיעוטן בודקות תוצאות ארוכות טווח

אחוז התוכניות שמדדו מעל שנה וחצי מסיום התוכנית

אין מגמה ברורה של הגדלת נקודת הזמן האחרונה אחריה עוקבות תוכניות חברתיות בישראל. בתחום החינוך והבריאות פחות מחקרים בודקים לאורך זמן

תעסוקה

רווחה

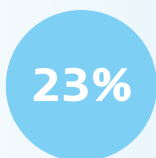
בריאות

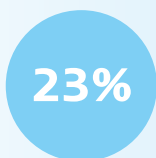
חינוך

2000-2010

2011-2016

2017-2019

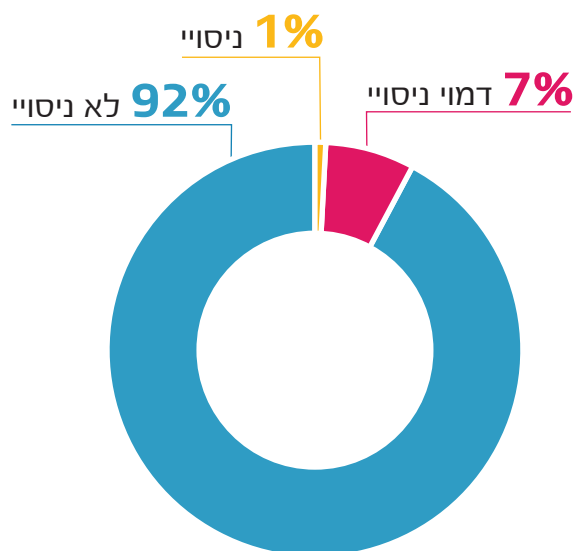

94% ממחקרי ההערכה בישראל אינם מבוססים על מערכי מחקר היכולים לקשור סיבתית בין התוכנית לבין השינוי שנעשה בקרב המוטבים

מדוע זה חשוב?

מחקרים ניסויים ודמוי ניסויים בוחנים את השינוי שקרה בקבוצת המוטבים אל מול קבוצת ביקורת או קבוצת השוואה בהתאמה. ההשוואה של תוצאות התוכנית ברמת המוטבים לתוצאות של קבוצת אוכלוסייה בעלת מאפיינים דומים מאפשרת לבחון מה היה קורה לולא התוכנית היתה מתרחשת, ולנטרל משתנים אחרים אשר אולי השפיעו על המוטבים כגון שינוי מקרו, תמריצים כלכליים או שינויים אחרים.

יש לציין כי גם מחקרים לא ניסויים נבדלים ביניהם בין כאלו שבודקים תוצאות רק בסיום התוכנית (פוסט), לבין כאלו שבוחנים את השינוי אל מול נקודת ההתחלה (פרה-פוסט). 32% מתוך המחקרים הלא ניסויים הם מחקרי "פרה-פוסט".

סך המחקרים הדמוי ניסויים והניסויים בין השנים 2000-2019 לפי גוף מחקר*

אחר	אוניברסיטאות	מכוני מחקר	בנק ישראל	ביטוח לאומי
2	14	8	6	4

*במקרה של מחקר משותף למספר גורמים נספר המחקר פעמיים

עד היום בוצע מחקר ניסויי אחד מטעם המדינה עבור תכנית "מעגלי תעסוקה" של שירות התעסוקה. המחקר נערך על ידי אוניברסיטת תל אביב.

מה ההבדל בין מחקר ניסוי ודמוי ניסוי?

מחקר ניסויי יכול לקבוצת ביקורת אשר נבחרה בצורה רנדומאלית. בדומה לעולם הרפואה, בו קבוצה אחת מקבלת טיפול וקבוצה שניה מקבלת טיפול דמה, גם מחקר ניסויי בעולמות החברתיים מנסה לנטרל השפעות פסיכולוגיות על המשתתפים. לאור כך נבחרת קבוצת מוטבים גדולה לתוכנית, ממנה מוקצות אחר כך קבוצת טיפול וקבוצת ביקורת. בצורה זו, המוטיבציה של המשתתפים לקחת חלק בתוכנית אינה משפיעה על תוצאות המחקר. מחקרים ניסויים נחשבים כיום לסטנדרט הזהב של מחקרי הערכה בעולם.

מחקר דמוי ניסויי יעשה שימוש בקבוצת השוואה שתבסס על הגדרת קבוצת פרטים דומה ככל האפשר לקבוצת המטופלים, אך ללא עיקרון הרנדומליות.

לפרטים נוספים: <https://www.gate2evaluation.org/research-types>

המלצות לקידום השדה

1

בניית אגם מידע מנהלי

תשתית של נתונים מנהליים לשימוש מחקרי הערכה ותכנון מדיניות

2

הגדלת ההשקעה הממשלתית בהערכה

לתמיכה במחקרים ארוכי טווח ובעלי תוקף גבוה

3

הגדרת קריטריונים לדירוג מחקר הערכה

ליצירת הבנה של מה ניתן ללמוד ממערכי מחקר שונים ועל מנת לתמרץ מערכים איכותיים

4

הפניית משאבים לאיסוף נתונים ברמת התוכנית

לתמיכה ביכולת איסוף וניתוח הנתונים ברמת התוכנית כבסיס ללמידה שוטפת ולהערכה

5

בניית מדיניות הערכה ארוכת טווח

על מנת לזהות את מוקדי הידע שהמשרדים החברתיים רוצים לקדם ולהקצות משאבים בהתאם

6

בניית תוכניות מותאמות מחקר

התאמת התכנית משלב התכנון למערך מחקר ניסויי

7

חיבור תוכניות חברתיות למדדי תוצאה לאומיים

ליצירת שפת תוצאות משותפת בין תוכניות חברתיות וממשלה

למידע נוסף: <https://www.gate2evaluation.org/in-israel>